

Folkhav vs havfolk

Ofta ställs stad och land emot varandra. Är det ett motsatsförhållande hugget i sten? Moa Björnson, utvecklingschef i norska ö-kommunen Træna, reflekterar över fördomarna.

TEXT: MOA BJÖRNSSON

Foto: Moa Björnsson

Inte sällan får vi höra att främlingsfientlighet, obildning och bakåtsträvan karaktäriserar landsbygden, medan staden andas akademi, företagsamhet och framtid. Den "misslyckade" kategorin är männen som stannar hemma i landsorten, aldrig skaffar sig utbildning och förblir i sina snäva domäner. De "lyckade" är kvinnorna, de som lämnar hembyn, utbildar sig, gör karriär och bor i staden, där de lever mer jämställt och väntar med att föda barn tills de är närmare 40.

Dessa typer av generaliseringar känner vi väl till. En tredje är den romantiserade bilden, av urbana människor som flyttar från spännande stadsliv för att välja det alternativa livet på landet.

Jag fick ett mail för ett tag sedan från SVT, som ville göra en programserie om "personer som lyckats hitta en väg ut ur ekorrhjulet, som lyckats med det där att bryta sig loss". Jag var tydligen en kandidat. Jag hade i någons ögon brutit mig loss. Från stadens ekorrhjul. Mailet fortsatte med

en förmodan om att jag levde ett harmoniskt och stilla liv någonstans på landet. Men hur olikt är det egentligen, livet på landet och det i staden?

Evigt motsatsförhållande

Jag har erfarenhet av både staden (storstaden i Sverige) och landet (landsbygden i Norge) och tänkte ta mig friheten att problematisera detta eviga motsatsförhållande som sätts upp.

För två år sedan flyttade jag från Malmö, Sveriges tredje största stad till Træna, Norges tredje minsta kommun. I Malmö jobbade jag med utveckling av miljonprogramsområden, det som ofta (och många gånger helt felaktigt) får symbolisera stadens baksidor: fattigdom, segregation och våld. Man kan lika gärna illustrera stadens baksidor med de segregerade villaområdena, med ekonomisk ojämlikhet i överklassområdena och med ofrihet och bakåtsträvan i den elitistiska bostadsmarknaden, eller i den överdrivna omsorgen att placera sina barn i "rätt" skola.

Och stadens skinande framsida gör sig egentligen lika vacker när den berättas från Rosengård, som från ett spegelblankt hav sett från Västra Hamnen. Staden är allt det där. Bakåtsträvan, framåtanda, företagsamhet, jämlikhet och ojämlikhet, innovation, mångfald, miljömedvetenhet och extrem okunskap. Precis som landet: miljömedvetenhet, hög och låg utbildningsnivå, framåtanda och företagsamhet, jämlikhet och ojämlikhet.

Men visst finns det skillnader.

Gullig cappuccino

När jag jobbade på café en sommar när jag var 15, i Åmål, kom det en dag en stockholmare som frågade om vi hade cappuccino. Det hade vi, och det tyckte hon var "så gulligt" att vi hade det här ute på landet. Kanske skulle jag åka till Stockholm i dag och berömma första bästa kaffebar för att de har bryggkaffe, eller drip coffee som det har bytt namn till. Gulligt. Men man får passa sig, gullighet och förundran är i värsta fall bara en positiv omskrivning av förakt. Förakt förekommer i en massa nyanser och i alla läger. Att stadsbor ringer ner miljöförvaltningarna med tillståndsförfrågningar om att få ha höns, fnyser lantisarna åt. Och att landsorten bygger torg och öppnar kaffebar tycker någon är sött. Men att vi importerar de bästa funktionerna och värdena från varandras domäner är väl egentligen ett tecken på att vi uppskattar bägge delar. Eller att vi vill ha exakt samma sak vart vi oss i världen än vänder.

”Kanske skulle jag åka till Stockholm i dag och berömma första bästa kaffebar för att de har bryggkaffe.

Sker överallt

Urbaniseringen sker överallt, och hur duktig Po Tidholm än är på att skriva intelligenta och tankeväckande texter om glesbygden vänder man inte den globala demografiska utvecklingen så lätt. Fler och fler megastäder växer fram. Reflexmässigt läser vi in att det måste vara på bekostnad av landet. Men måste den enes bröd betyda den andres död? Är det inte möjligt att staden växer OCH landet lever? Jo, i alla fall teoretiskt med tanke på att befolkningstalet ökar. Frågan är vad människor har lust med, var man vill bo, och om systemen stödjer det.

Nu bor jag på Træna som är en ökommun med knappt 500 invånare, långt ute till havs. När jag sitter här ute i havet – bland havfolket som vi kallas här – i den nordnorska skärgården, och tar del av den svenska lands-

Træna är Norges tredje minsta kommun med sina knappt 500 invånare.

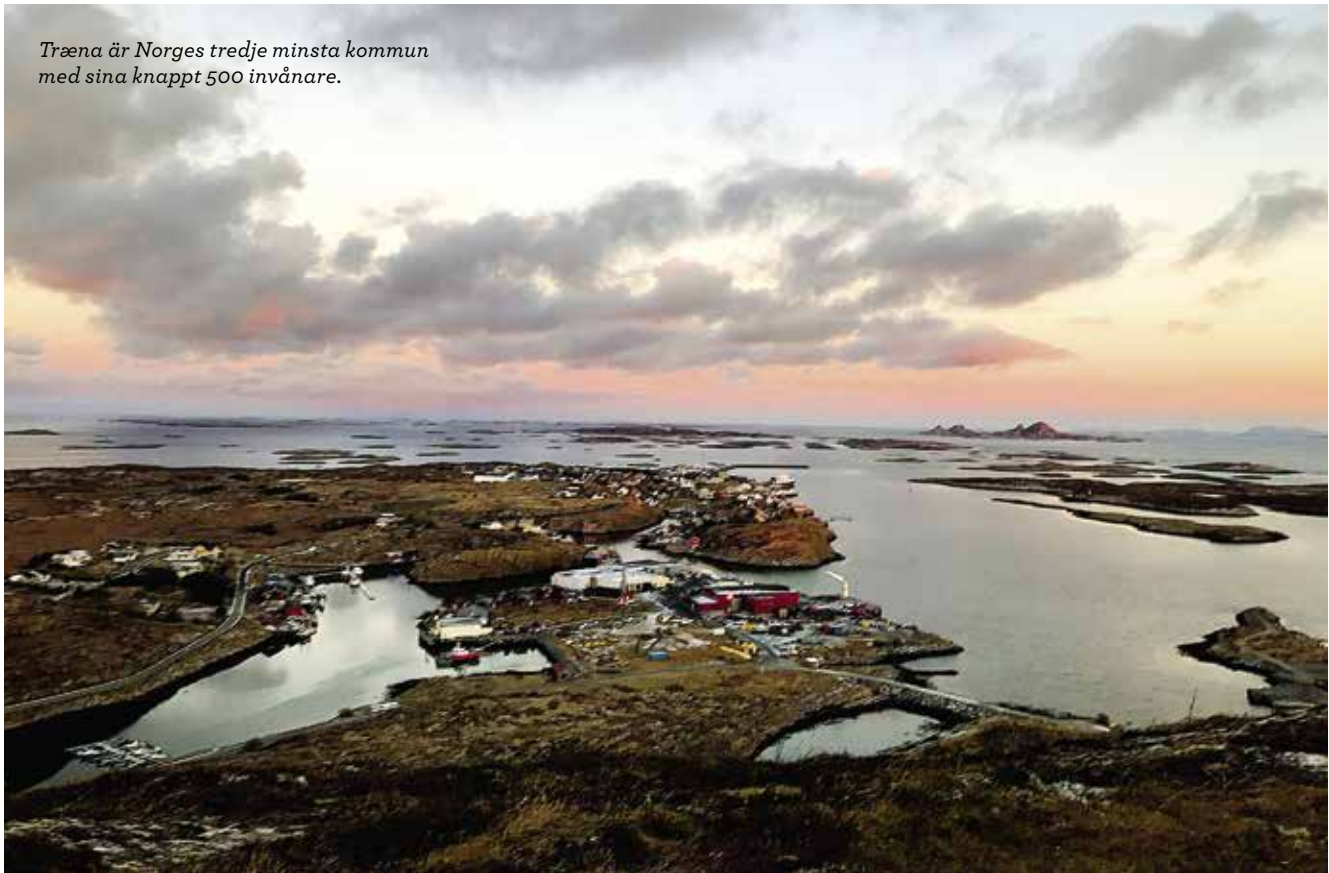

Foto: Endre Lohne

bygds- och urbaniseringsdebatten från sidolinjen, så kan jag inte låta bli att vara lite stolt över mitt nya land.

Levande småsamhällen

Här har vi ett pärlband av kustsamhällen, pyttesmå, men väl så levande. Många av dem i alla fall. Det långsmala Norge har inte gått samma centraliseringsväg som Sverige. Kommunerna är fler och mindre, demokratin närmare folket. Engagerade människor kan påverka på plats. Hela öbefolkningen ryms i gympahallen. Vi är alla med i en och samma Facebookgrupp. Vi har på ett sätt redan Uber, alla samåker med varandra. Toolpool funkar eftersom dörrarna står öppna och man vet vem som har vad. Cirku-lär ekonomi är inget som diskuteras, däremot sker det.

Strukturellt har man i Norge också haft en aktiv fördelningspolitik med exempelvis differentierad skatt i olika områden. Det finns en mer utbredd vilja att landet ska vara bebott, i alla delar. Kanske tack vare att detta spritt befolkade och topografiskt krångliga land har en massa råvarutillgångar som kräver att det finns folk som kan ta hand om dem.

Fungerande infrastruktur

Fisket till exempel, det hade inte fungerat lika bra om det inte fanns en infrastruktur med samhällen längs den 100 000 km långa kusten. Och det är hög status, och lönsamt, att vara fiskare igen. 2016 noterades för första gången på 14 år att antalet självständiga yrkesfiskare ökat.

Kultur och turism är andra exempel. Varje år är vi på Træna med om en super-urbanisering. Vi växer dramatiskt och tiodubblar befolkningen under en intensiv festivalvecka. Man kan se det som en visualisering av

Människor önskar samma saker vart de än kommer i världen. Urbanisering sker överallt.

Foto: Endre Lohne

det som sker i megastäderna, bara i mindre skala. Vi upplever kapacitetsbrist, låser våra dörrar för första gången på många månader, och möter journalister och kändisar på gatan. I Norge sker spännande kulturarrangemang med internationell spännvidd också på de minsta platserna.

Har olja

Som svensk är det lätt att vifta bort Norges framgång med att ”de har olja”. Men det argumentet, liksom själva råstoffet, kommer inte att kunna användas i all framtid. Och därför är det mer intressant att se på vilka instrument det finns för utveckling – av havsnäringen, fiskeriet, turismen, kulturnäringen och lokalsamhällena, hur små platser kan vara rollmodeller för hur goda samhällen skapas och utvecklas.

För även om det är många småsamhällen i Utkantsnorge som kämpar för överlevnad och mot avfolkning så är det också en rad små platser som utvecklas och mår gott. Där folk dricker bryggkaffe på den lokala kaffebaren, har möten i odlingslaget, startar företag, driver internationella projekt, går på världspremiärer på bygdebiografen, hämtar barnen från klättring och basket, gymmar, går på yoga, bakar surdegsbröd, har hönor, brygger öl och instagrammar.

Och mitt i allt längtar vi, havfolket, efter att åka till staden och bara slappna av i det harmoniska folkhavet.

För att så svara på frågan: Jag upplever inte själv att livet på landet är så väldigt mycket annorlunda än det i staden. Skillnaderna är nog större inom populationen i staden och inom den i landsbygden, än mellan dem. Våra önskingar, drömmar, värderingar, utbildningsnivåer och kaffepreferenser ändras inte för att vi byter plats. Men berikas med miljöombyten. ●

Moa Björnson är utvecklingschef i Træna kommune och jobbar med näringsliv, turism och kultur, lokalt och regionalt i Træna, Nordland, Norge. tenktraena.no

